

ÁROKTŐ

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Ároktő bemutatása	5
3. Örökségünk	7
4. Eltérő építészeti karakterek bemutatása	11
5. Építészeti útmutató, ajánlások	16

Telepítés

Tetőhajlásszög

Magasság

Tetőforma

Színek

Kerítések

Kertek

Erkélyek, tornácok

Anyaghasználat

Ajtók, ablakok

Járdák, burkolatok

Homlokzatképzés

Részletek

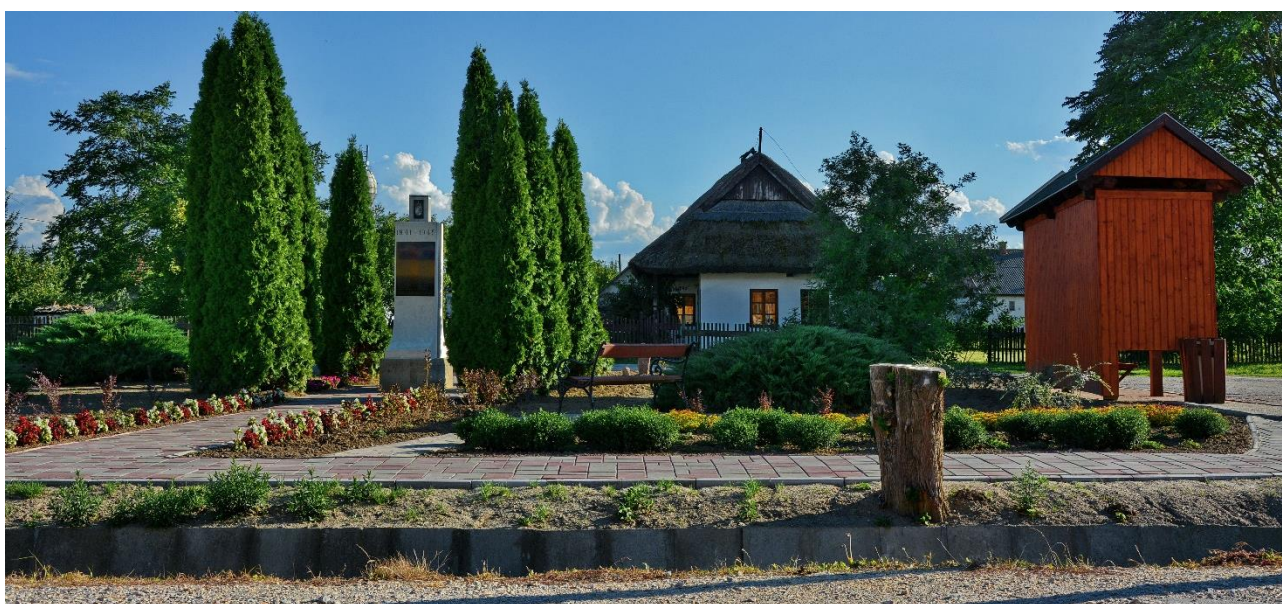
6. Mai példák	33
7. Utcák, terek	34
8. Hirdetések, reklámtáblák	35
9. Impresszum	36

BEVEZETÉS

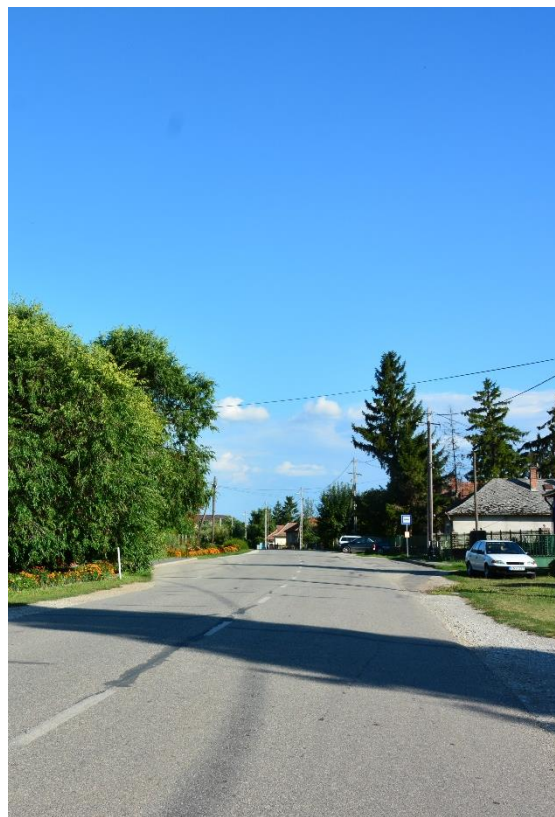
Ároktő egy kis Borsod-Abaúj-Zemplén megyei helység. A településképi arculati kézikönyvet abból a célból írtuk, hogy a község természeti adottságait, történelmi és kulturális értékeit bemutassuk. Továbbá a településképi megőrzése céljából irányt kívánunk mutatni az építeni és felújítani szándékozóknak ahhoz, hogyan végezzék el arculatbéli módosításait.

Személetformáló hatással kívánunk lenni az érintettek körében, mivel fontos hangsúlyozni, hogy egy építkezés illetve felújítás befolyásolja utcája és egész Ároktő arculatát is. Ingatlanjuk külső megjelenésbéli felruházásakor ezért javasolt figyelembe venni a helyi építészeti hagyományokat, eljárasmódokat, elsajátítani a közösségi gondolkodásmódot.

Pozitív példákat kívánunk bemutatni, követendő módszereket, kiegészítve szemléltető ábrákkal és helyben készült fényképekkel. Más településekről hozott, Ároktőn kerülendő módszereket is ismertetünk. Folyamatosan bővülő, nem pedig lezárt dokumentumnak szánjuk a kézikönyvet, melyben a község településképet vesszük kiindulópontnak.

Bízunk benne, segítségére lehetünk Ároktő településképi arculati kézikönyvével!

ÁROKTŐ BEMUTATÁSA

A község Borsod-Abaúj-Zemplén megye Mezőcsáti járásában található, a járásszékhelytől közúton 9 kilométerre helyezkedik el. Megközelíthető a 3307-es úton Tiszacsegéről illetve Mezőcsátról, továbbá Mezőkövesd felől a 3302-es úton. A következő településekkel határos: Mezőcsát, Tiszakeszi, Újszentmargita, Tiszacsege, Tiszadorogma, Mezőnagymihály.

A falu környéke már az őskorban lakott terület lehetett. Az ókorban a szarmaták híres védelmi vonala, a Csörsz-árok a térségben húzódott. A település első említése 1067-re datálható, ekkor *Aruk* néven említették, Borsod vármegye részeként. A török időkkel megelőzően a cserépvári illetve a tokaji uradalom alá is tartozott. A hódoltsági időszakban a törökök kegyetlenkedtek Ároktőn, sáskajárás is sújtotta a települést, később a rácok, majd az 1848-49-es szabadságharc során az oroszok fosztották ki. 1869-ben a falu nagy része leégett.

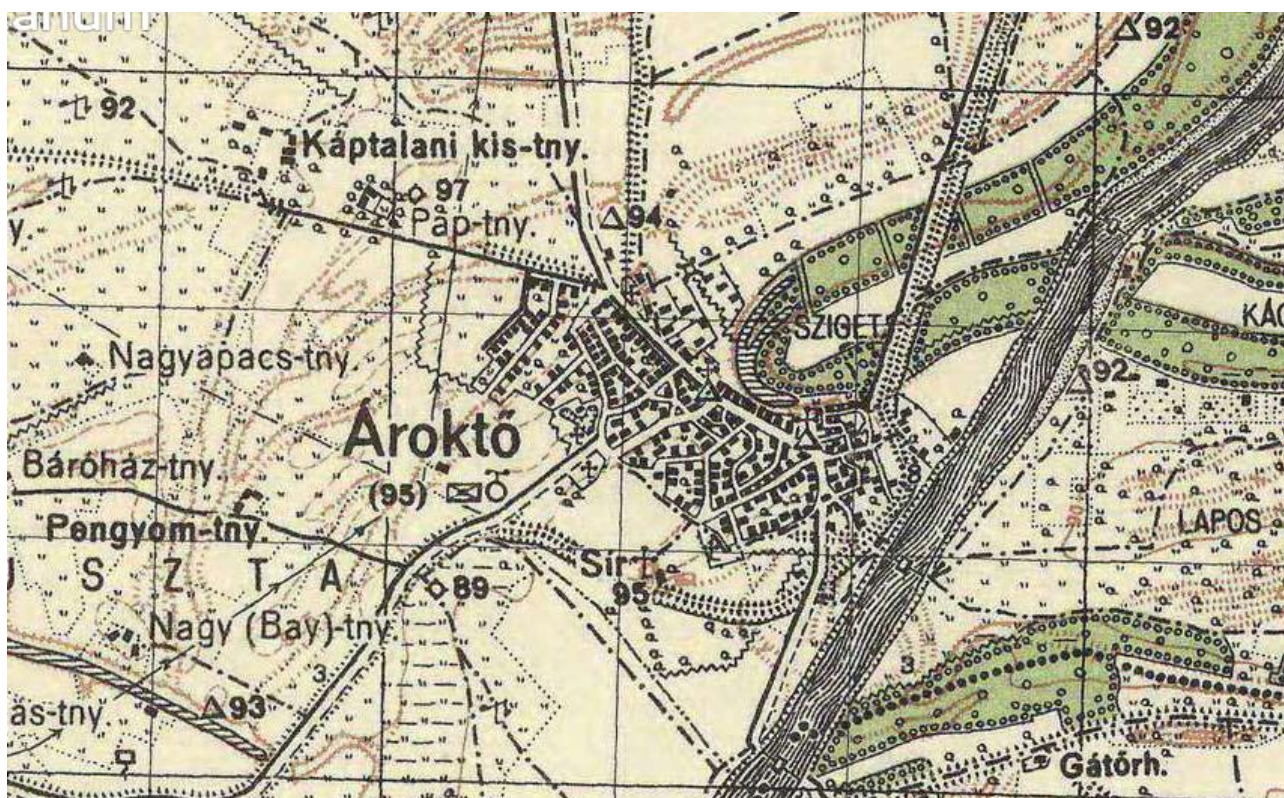
Vályi András a XVIII. század végén bemutatást készített a községről: „népes magyar falu Borsod Vármegyében, birtokosa az Egri Káptalan, lakosai katolikusok, és reformátusok, fekszik a' Tisza partján Csát Varosától egy mértföldnyire. Vidékje termékeny, Miskoltzon piatza, négy mértföldnyire, nádgya, és sássa elég, helyben malma, halászatya az Uraság engedelméből; legelője alig elegendő, fája nintsen, sem szőlő hegye, második Osztálybéli.”

A második katonai felmérés (1806-1869)

1851-ben Fényes Elek is leírást készített a kis Tisza-menti faluról: „magyar falu, Borsod vgyében, a Tisza jobb partján, Miskolczhoz 2 13/16 állomásra, vizenyős, lapos vidéken. Határa 7407 1/2 hold, melyből 1826 h. szántóföld, 5507 h. rét és legelő, 75 h. füzes erdő. Urbériség 46 1/2 telek. Határa termékeny, de árvíz járja. Lakja 1102 reform., 738 r. kath., 8 ágostai, 24 zsidó. Reform. és kath. anyatemlomok. Birja az egri káptalan, de bir itt Divéky Ferdinand is.” Az első és második világháború nem kímélte a község lakosságát, előbbiben 50-en estek áldozatul.

Ároktő lakossága a történelem folyamán és napjainkban is nagyrészt mezőgazdasággal foglalkozik. Népességszáma a következőképpen alakult: 1910-ben 2 186, 1941-ben 2 409, 1980-ban 1 560, 2001-ben 1 251, 2015-ben 1 116 fő volt.

Az 1941-es katonai felmérés

ÖRÖKSÉGÜNK

Ároktő nagy része az osztrák katonai felmérések idejére már kiépült. A második katonai felmérésen már látható a Petőfi – Temető – Rákóczi – Széchenyi utca és az egykori Tisza-kanyarulat (ma holtág) által közrezárt terület. Az 1941-es katonai felmérés idejére pedig megkezdődött a Csörsz és Ady Endre utca közti pár utcás, egykor ingoványos terület parcellázása is. A Dózsa György – Apponyi – Jókai utca ugyancsak kiépült ekkorra.

A község kusza utcahálózata ellenére őrzi többutcás szalagtelkes szerkezetét, ami azt jelenti, hogy viszonylagos szabályosság fedezhető fel a telekelrendezésben. A lakóházak a telek-oldalhatárok mentén épültek fel, követve telkük tájolását (ami alapvetően merőleges az utcára).

Építészeti örökség szempontjából megemlíthendők a XIX. század második illetve a XX. század első felében készült parasztházak, melyek a népi építészeti stílus képviselői. Ároktőn kétféle régi épületet találunk, a kontyvetős illetve a csonkakontyolt tetejű parasztházakat. Tetőkialakítástól függetlenül többségük hordozza a jellegzetes népi építészeti stílusjegyeket úgy, mint az utca felé rövid homlokzattal történő elhelyezést, a tornácos kialakítást illetve az egy vagy két ablak utcafronti alkalmazását. Gyakori a zsúptetős megoldás.

ÉPÍTETT ÉRTÉKEK

Szent Kereszt felmagasztalása templom

Ároktő műemlékvédelem alatt álló római katolikus temploma késő barokkstílusban épült 1779-ben. Berendezése (főoltár, szószék, padok) 1790 körüli. A templom egyhajós, főhomlokzata előtt áll tornya, a szentély felől kontyolt nyeregtetővel. Kétszeresen visszalépő szentélye íves záródású, déli oldalán kontyolt tetős sekrestye helyezkedik el. A templomkertben kőkereszt áll.

Ároktői Református Egyházközség temploma

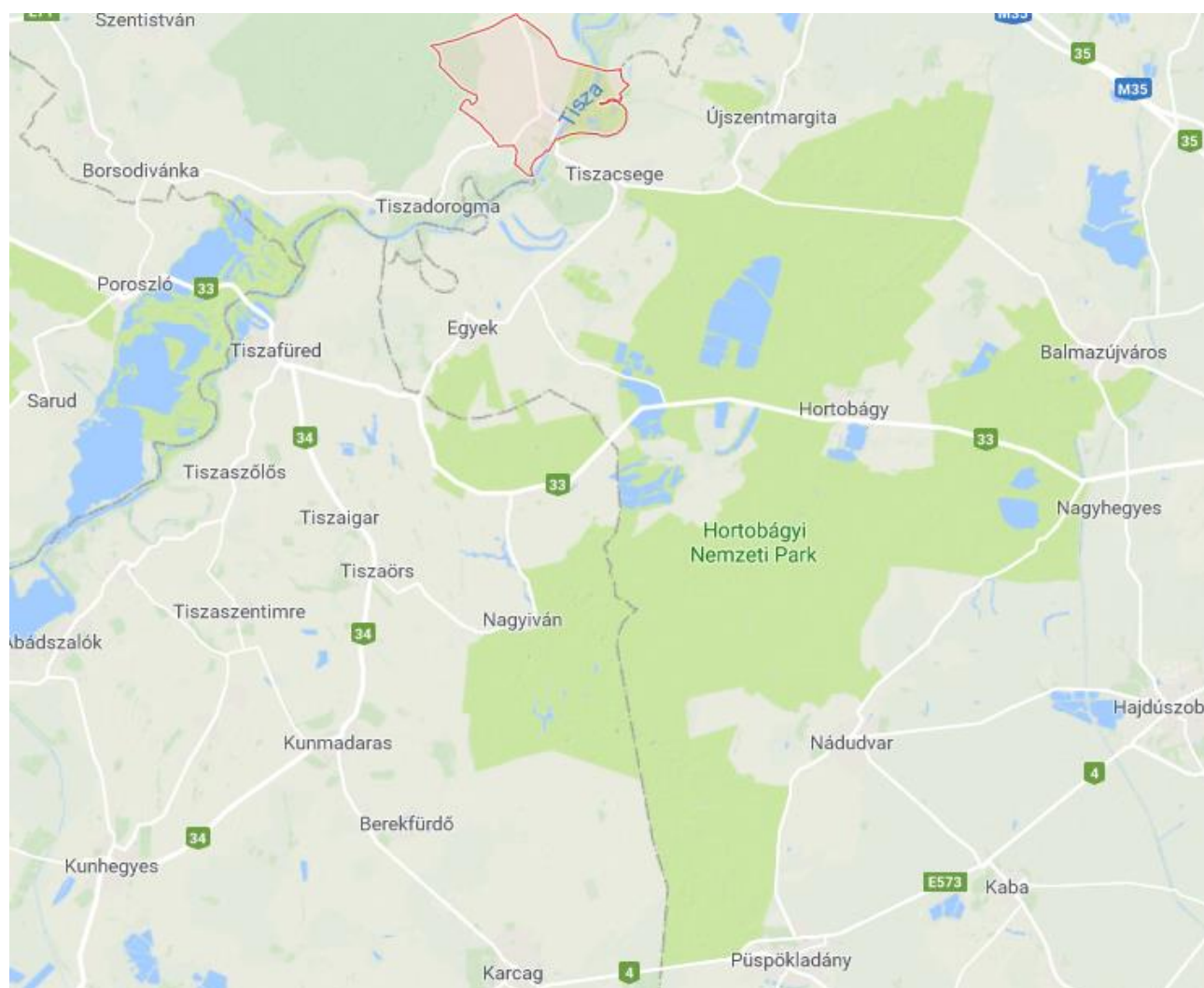
1788-90 között épült késő barokkstílusban. A déli homlokzat előtt állt alacsony tornya, amit az 1834-35-ös renováláskor megmagasítottak hat méterrel.

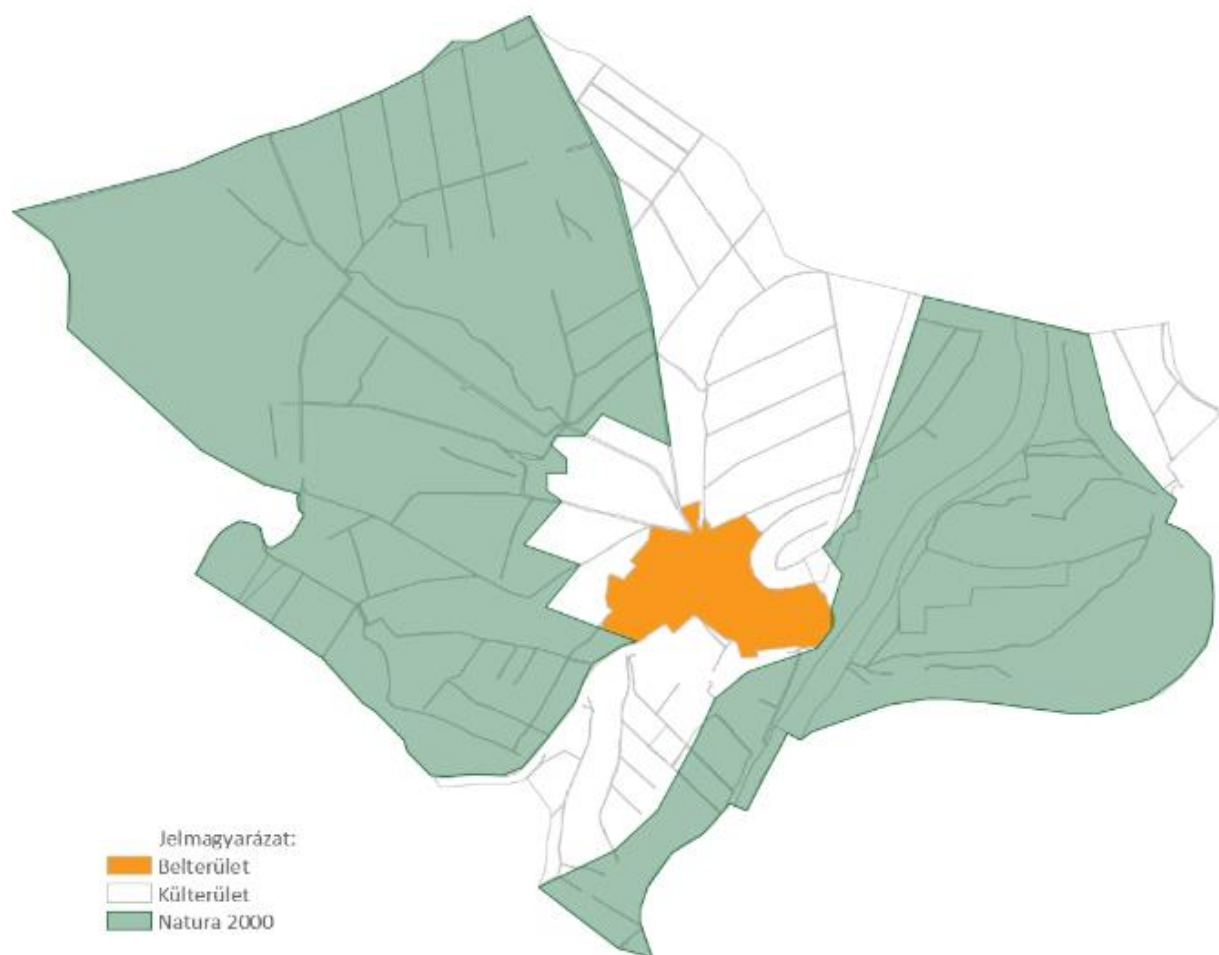
TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A község külterülete több szempontból is bővelkedik természeti értékekben. A Tisza közelsége valamint az alföldi róna biztosítják a gazdag vízfolyáshoz illetve síksághoz kötődő életformák (flóra és fauna egyaránt) változatosságát.

Ároktő külterületét érinti a Hortobágyi Nemzeti Park területe. Magyarország első nemzeti parkját 1973-ban hozták létre, mely egyúttal a világörökség része is. Területének túlnyomó többsége a Tiszántúlon található.

Az Európai Unió által létrehozott Natura 2000 területek egy olyan összefüggő európai ökológiai hálózatot alkotnak, amely a közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusok, vadon élő állat- és növényfajok védelmének keresztül biztosítja a biológiai sokféleség megővését és hozzájárul kedvező természetvédelmi helyzetük fenntartásához és helyreállításához. Ároktő külterületén két Natura 2000-es terület található, a HUH10002 kódú Hortobágy (a községtől keletre) valamint a HUBN10002 jelzésű Borsodi-sík (nyugatra Ároktőtől).

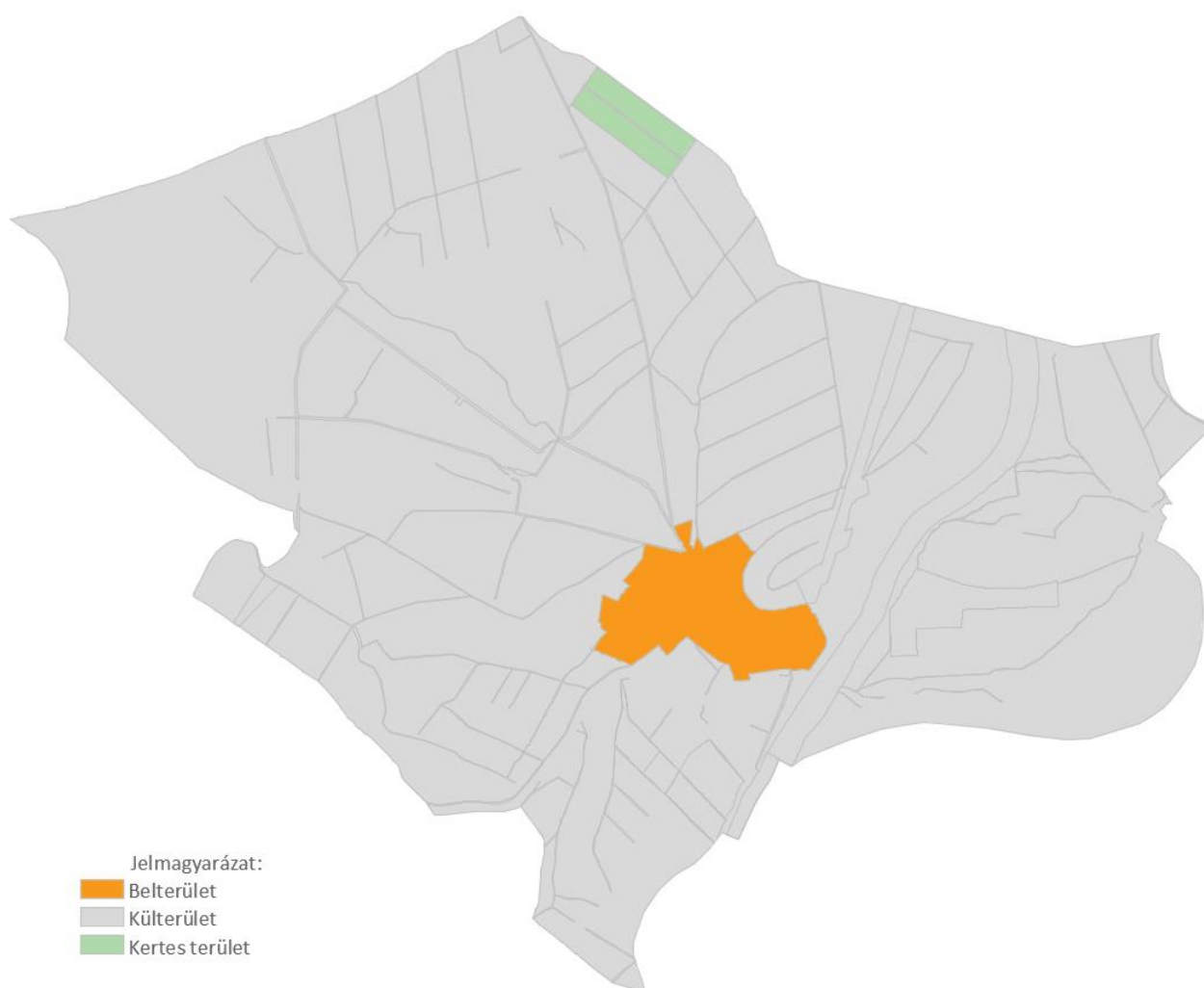
ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTEREK BEMUTATÁSA

4

Ároktő település három jellemző építészeti karakterű területre tagolódik.

A település belterületén lakóépületeket és közigazgatási épületeket találunk.

A külterületen a szántóföldek és kisebb erdőségek a jellemzőek. Ároktő lakóterületétől északra és északnyugatra néhány mezőgazdasági épület is megjelenik.

Ároktő belterülete

Ároktő fő utcavonalai délről a Gorkij-Petőfi Sándor utca, erre merőlegesen kelet-nyugat irányban a Széchenyi utca. Az ettől délre található mellékutcák íves rendszerben csatlakoznak egymáshoz. Az újabb építésű részekben a mellékutcák egymásra merőleges és párhuzamosak. A belterület egészén az előkertes beépítés a jellemző. A településtől keletre folyik a Tisza folyó, fákkal övezve, ide a Széchenyi utcán keresztül juthatunk. Az utca végén találjuk az ároktői kompállomást, ahonnan komppal a tiszacsegei kompállomásra.

Ároktő külterülete és kertes területe

Ároktő külterületén található mezőgazdasági épületek általában falazottak, cserép- vagy paladafedéssel, de előfordulnak szendvicspaneles épületek is. Ezeknek a területnek az építészeti megjelenése, az épületek, építmények, léptéke, magassága jelentősen eltér a falu általános arculatától, ezért külön karakterként határoljuk el.

Ároktő nem beépített külterülete

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket, viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerüljük el a legáltalánosabb hibákat.

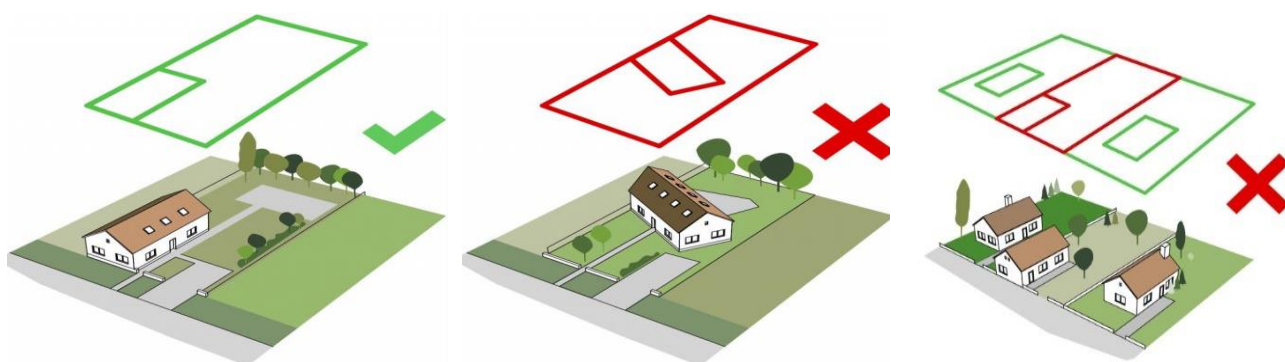
Ároktó belterülete

TELEPÍTÉS

A településre az oldalhatáron álló beépítés a jellemző, de találkozhatunk szabadon álló beépítéssel is. A telken belül pedig az utcára merőleges rendszerű elhelyezkedés a leggyakoribb.

Az épületek hossz tengelye nagyrészt az utcára merőleges, indokolatlanul elforgatni ettől a tengelytől nem javasolt.

A lakóházakhoz tartozó, többnyire azonos méretű előkertek teszik egységessé településképet. Eltérő beépítés nem javasolt és nagyobb mértékben hátrahúzni, vagy az utcavonalra telepíteni az épületet kerülendő.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A település területén a családi házak tetőhajlásszöge hasonló. Ároktó történeti településrészén a meglévő lakóépületek tetőhajlásszöge általában 35-45 fok között van.

A meglévő épületek közé épülő új háznak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint környezetükben lévőké. A túl magas, illetve túl alacsony hajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek a település utcaképébe.

MAGASSÁG

Törekedni kell arra, hogy egy utcában hasonló magasságú épületek kerüljenek elhelyezésre.

A meglévő épületek közé ékelődő új háznak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévőké. A túl magas házak nem illeszkednek a falu utcaképébe. A sematikus ábrán, illetve fényképeken példa a településen javasolt épületmagasság illeszkedésére.

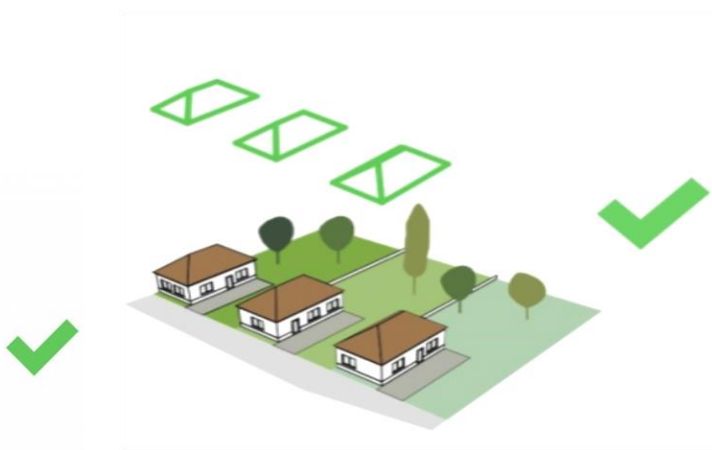
TETŐFORMA

A településen lévő tetőformák igen változatosak főként nyereg-, konty-, illetve sáortetők.

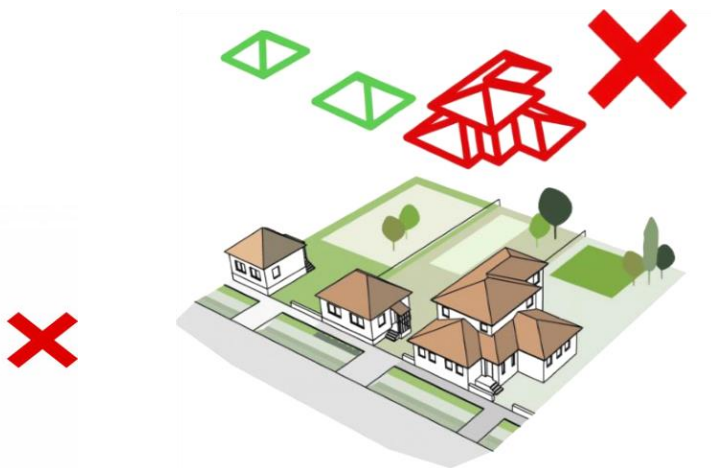
A nyeregtetős házakból álló utcaképbe nem kerülhet tördelt, összetett tetőformájú épület, hanem csak a szomszédosra hasonló.

Új ház tervezésénél a szomszédos épületek mintáját figyelembe véve kell illeszkedni a környezethez.

A hazai gyökerek nélküli, „mediterrán” stílusú házak tervezése kifejezetten nem ajánlott a településen.

A sematikus ábrán példa a településképbbe illeszkedő tetőformájú épületre.

SZÍNEK

A településen a fehér vagy világos „földszínek” a jellemzőek. A természetes anyag- és színhasználattal egységes településkép jön létre.

Új épület kialakításánál, vagy meglévő épület felújításánál is ajánlott a fehér, vagy a pasztellszínek világos árnyalatainak használata. Kerülni kell a harsány, élénk színeket.

Nem elfogadhatóak a rikító fémlemezfedések vagy burkolatok sem.

Példa megfelelő színhasználatra. Javasolt a világos pasztellszínek használata, sötét színű faablakokkal.

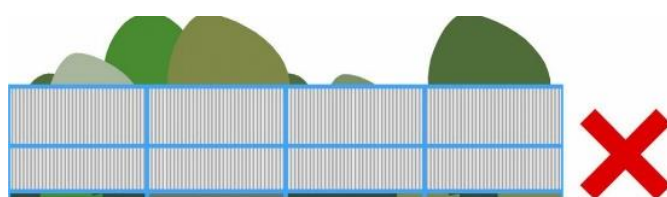
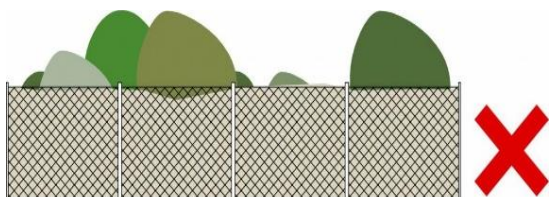

KERÍTÉSEK

A településen az áttört kerítések a jellemzők. Többnyire fa vagy fém anyagú, a régebbiek lábazat és oszlop nélküli kialakításúak, később alacsony, tömör lábazattal, esetleg vakolt téglaoszlopokkal kialakított kerítések készültek.

A kezeletlen felületű beton elemes, tömör kerítés kerülendő.

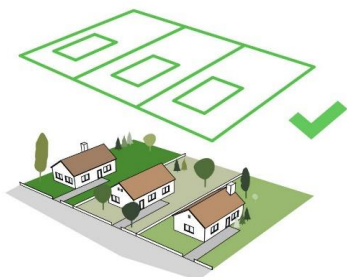
A kerítések színhasználatánál törekedni kell a ház színével harmonizáló színek használatára, fakerítésnél a barna árnyalatai javasoltak.

Ajánlott kerítések a településen, lábazattal, oszloppal, vagy ezek nélkül.

Ároktó külterületi településrésze

TELEPÍTÉS

A külterületen szabadonálló beépítési figyelhető meg.

TETŐHAJLÁSSZÖG

Tetőhajlásszög szerkezettől függően változhat.

MAGASSÁG

Ajánlott, hogy maximum kétszintes építmények épüljenek.

TETŐFORMA

Ipari területeken általában csarnokszerkezetek épülnek, melyek statikai számítások alapján adott formában kerülnek megvalósításra. A kisebb tanyaépületek általában a falusi házakhoz hasonlóan nyeregtetős kialakításúak.

ANYAG- ÉS SZÍNHASZNÁLAT

Anyag- és színhasználat szintén szerkezet függő. Tanyáknál javasolt a hagyományos falusi házakhoz hasonló anyag- és színhasználat.

(A kép nem a településen készült.)

KERÍTÉSEK

A településen általában áttört kerítéseket találunk. Jellemzően ritkább vagy sűrűbb kialakítású fa léckerítések. A teljesen áttört drótfonatos kerítés alkalmazását utcafronton igyekezzünk kerülni.

A tömör kerítéseket célszerű a ház színével egyező színű felületet, építőanyagot választani.

KERTEK

A növényalkalmazást befolyásolja a kistájra jellemző eredeti vegetáció, mely a folyó és patak menti területeken az ártéri puhafás ligeterdő, bokorfüzes, illetve az északi régiókban a cseres tölgyes társulás. Az előbbi jellegzetes fajai közé tartoznak a nyár- és fűzfélék.

A leggyakoribb a fekete nyár és a fehér fűz, melyek fajtái jól alkalmazhatók méretükből és növekedési erélyükből adódóan főként közterületi zöldfelületeken. A fekete nyár népszerű fajtája az oszlopos habitusú *'Italica'*, míg a fűzek közül megemlítendő a *Salix alba 'Tristis'*, a szomorúfűz. Habár folyóvölgyi területéről beszélünk, hegyvidéken vagyunk, így bátran telepíthetünk kúpos koronájú fenyőféléket is, melyek közül a közönséges luc, a szúrós luc és fajtái bátran ajánlhatók. Kiskerti körülmények között a nem fagyérzékeny kertészeti kultúrák, illetve gyümölcsfélék pl. alma, körte, szilva, dió is helyet kaphatnak.

Díszfák közül megemlíthető még a magas kőris, melynek fajtái utcasorfának, de parkfának is jól alkalmazhatók, illetve a cseres tölgyes társulás fajai közül a kislevelű hárs és az ezüsthárs, melyek *'Szent István'*, *'Brabant'* fajtái jó törzsnevelésük és közepes növekedési erélyük következtében változatosan felhasználhatók kertekben, közterületeken egyaránt.

Cserjefélék közül javasolhatók a csigolyafűz kompakt méretű 'Gracilis' és 'Nana' fajtái, illetve a nyirkos talajokat kedvelő, igénytelen, viszont nagyon látványos kecskefűz és a keskenylevelű parti fűz is helyet kaphat a kertekben.

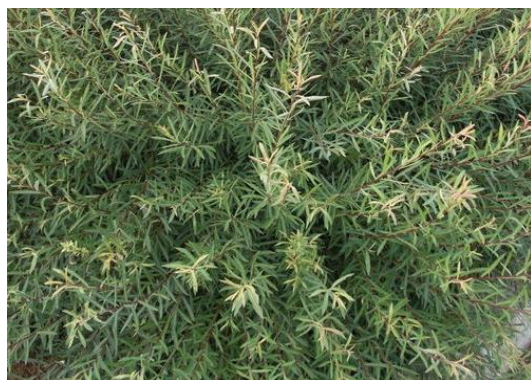
Kúszócserjéket is említhetünk, melyek illenek az adott környezetbe. Ilyen például a repkény vadszőlő, mely jól alkalmazható kerítésre felfuttatva térfatrolóként és igen látványos eleme a kerteknek őszi lombszíneződéskor.

Használhatjuk a kertekben a mészkövet, illetve helye van a folyók által hordalékként szállított homokos kavicsnak is a kertépítészeti felhasználásban.

Miután a víz meghatározó eleme a kistájnak, így nyugodtan megjelenhet a kertekben is tó, csobogó formájában.

A kerti tavak növényalkalmazását tekintve telepíthetünk vízi és vízparti növényeket pl. sárga vízitők, nyíllevelű nyílfű, orvosi kálmos, virágkáká, sárga nőszirm és kifejezetten vízimitátor fajokat is pl. sásliliom. Ezen kívül jól illenek ebbe a környezetbe még a buja növekedésű évelő fajok pl. őszirózsa és különböző egynyáriak.

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

Az észak-magyarországi népi építészet jellegzetes eleme az oszlopos tornác, aminek épülethez viszonyított elhelyezkedése tájegységenként illetve a tulajdonos vagyoni helyzete függvényében is változó volt.

Néhol megfigyelhetők a tornác utca felől történő megnyitása. Az oldaltornác készült mellvéddel és mellvéd nélkül is. A tornác oszlopainak, mellvédjeinek anyaga többnyire vakolt téglá, ritkábban előfordul faoszlopos megoldás is.

Követendő példák változatos tornáckialakításra.

ANYAGHASZNÁLAT

Településképi szempontból a cserép, nád, természetes pala tetőhéjalás javasolt.

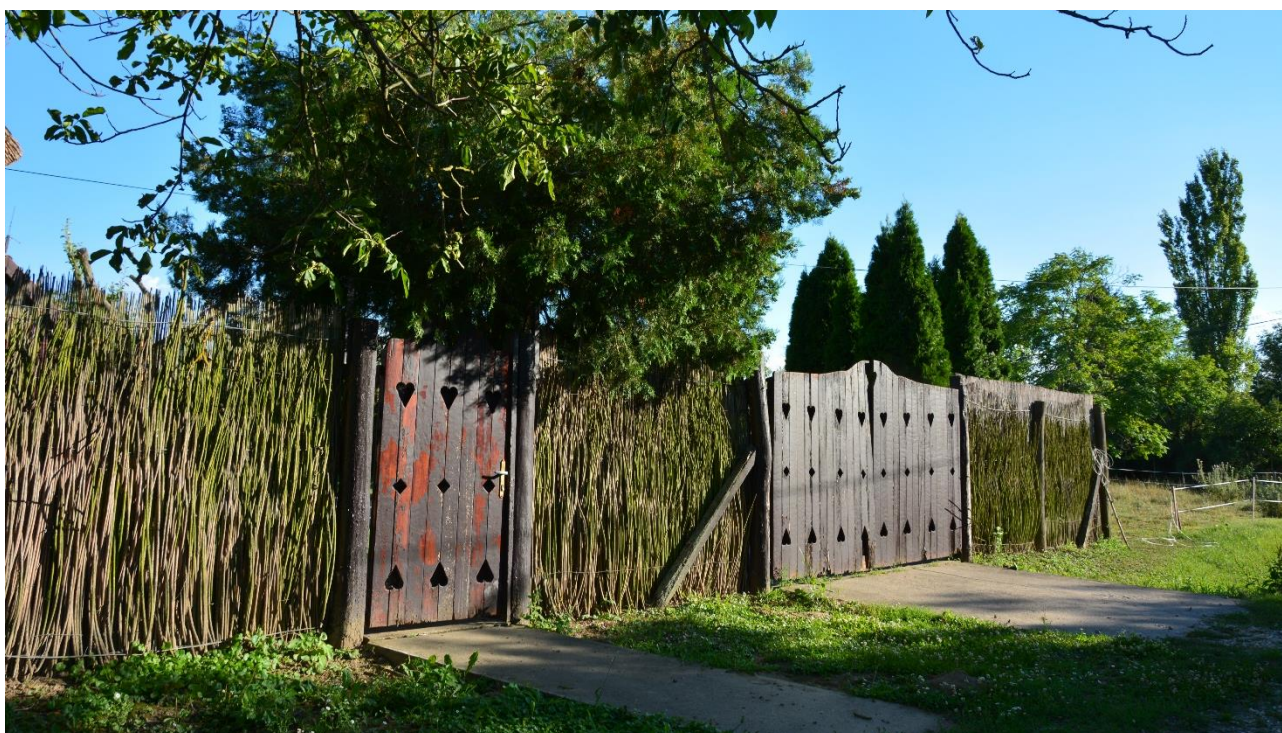
Kerülendő a településképi és egészségi szempontból is káros hullámpala. Kerüljük ugyanazon tetőfelületen különböző fedési anyag használatát. A képek nem a településen készültek.

AJTÓK, ABLAKOK

A településen a meglévőkhöz hasonló áttört kerítések használata javasolt, melyek készülhetnek fából, illetve fémből egyaránt. Gondos kialakításuk fontos, mert ezek a szerkezetek biztosítják a kapcsolatot az utca és az udvar között.

Ajtókra, kapukra jó példák:

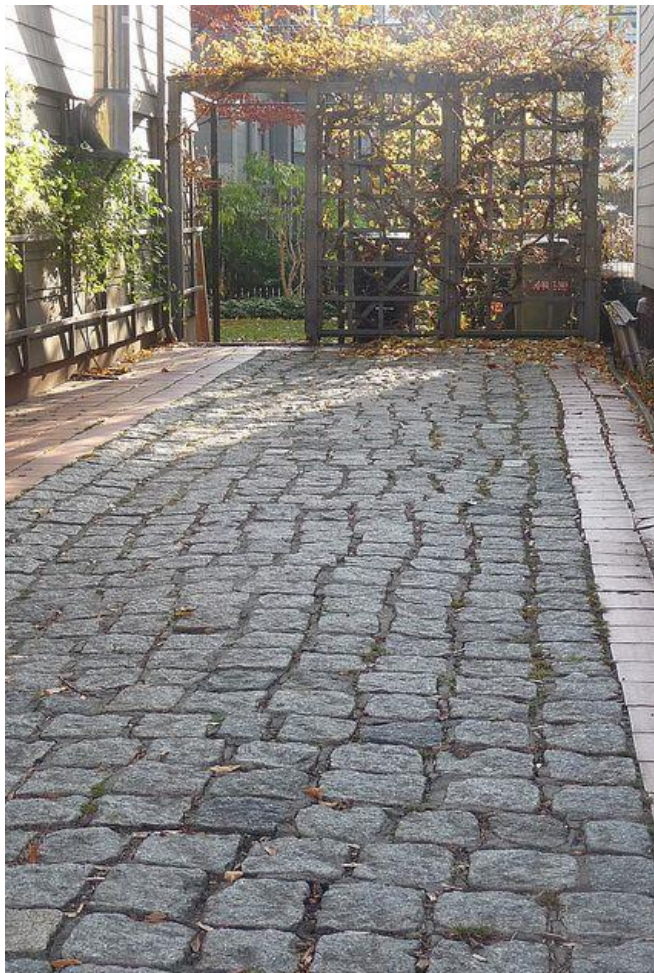

Javasolt a megfelelő arányrendszerű faablakok beépítése, a hagyományos parasztházakon, osztott üvegezésű kivitelben. Az épületek utcai homlokzatán árnyékolásra, külső tokos műanyag redőny helyett alkalmazzunk fa zsalugátert.

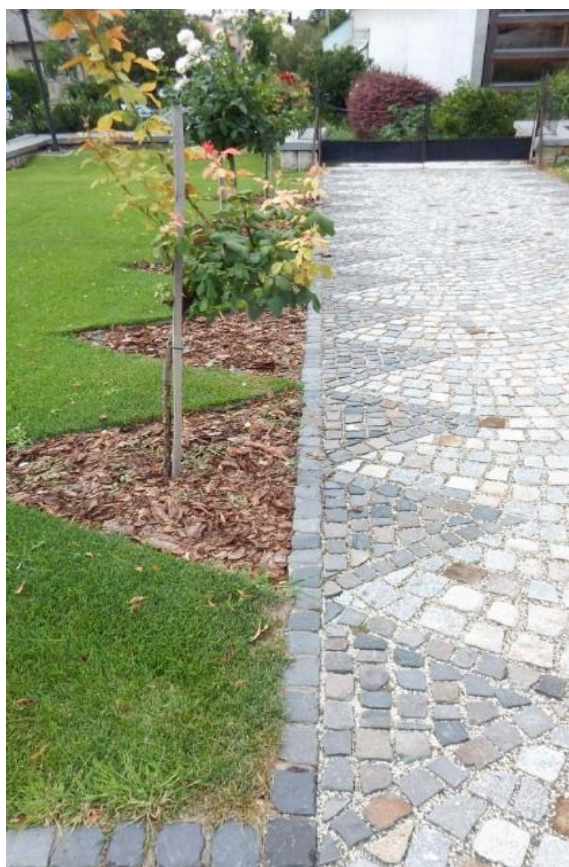
Ablakokra jó példák:

JÁRDÁK, BURKOLATOK

A beton illetve aszfalt burkolat helyett javasolt természetes anyagú burkolatkialakítás. Anyaga lehet természetes kő, bazalt.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A településen jellemzően az utcára merőleges telepítésű és tetőgerinc kialakítású, nyeregtetős épületek, illetve kontytetős épületek találhatók. Előfordulnak ezeken kívül oromzatos kontytetős családi házak is. A jellegzetes XX. századi parasztházak homlokzata, oromzata igen változatos.

RÉSZLETEK

Az építészeti részletek szép formálása a népi építészet jellegzetessége volt. A mai épületek formálásánál is fontos egy-egy kémény, zsalugáter, homlokzati részlet kimunkálása úgy, hogy az az épület egészével összhangban legyen. Az épület mellett, az udvarban, utcán lévő tárgyak, építmények is hozzájárulnak az összkép egységéhez. Egy szépen megformált kerti kút, egy gondosan elkészített tornácrészlet is esztétikai értéket hordozhat.

MAI PÉLDÁK

Meglévő épület felújítása a településkarakterbe illeszkedően

A népi építészeti értéket hordozó épületek gondos felújítása fontos feladat.

Hagyományos parasztház-felújításoknál törekedjünk arra, hogy az épület megőrizze az eredeti karakterét, stílusjegyeit. Az utcai homlokzaton lévő két kis, osztott faablakot ne cseréljük nagyobbra, ne helyezzünk elé külső tokos műanyag redőnyt, betekintés elleni védelemnek inkább zsalutábla vagy zsalugáter kialakítása javasolt.

Esetleges energiahatékonysági korszerűsítés esetén a fehér színű nyílászárók helyett célszerű barnás árnyalatú fa szerkezetek beépítése.

A hagyományalapú fejlesztés ott kifejezetten ajánlott, ahol még a településkép őrzi egykori képét.

UTCÁK, TEREK

A település közterei rendezetnek mondhatók. A házak előkerttel csatlakoznak az utcához, ahol az út mellett szintén zöldfelület található.

A település gondozott előkertjei a településképp meghatározó elemei.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

A településközponti részeken a színes fényreklám helyett a hagyományos cégérek elhelyezése javasolt.

A színes, nagyméretű molinók kerülendők. A kép nem a településen készült.

IMPRESSZUM

ÁROKTŐ KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

HONLAPCÍM: www.arokto.hu

E-MAILCÍM: postmaster@aroktopm.t-online.hu

CÍM: 3467 Ároktő, Széchenyi u. 53. a

TELEFON: 06- 49 354- 102

POLGÁRMESTER: Vargáné Kerékgyártó Ildikó

FŐÉPÍTÉS: Farkas István

FŐÉPÍTÉS E-MAILCÍME: arokto@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Kovács Krisztián

SZÖVEG: Bujáki Bence, Kaszás Edit, Kovács Krisztián, Kőrösi Emese Edit

FOTÓ: Sárdi A. Zoltán

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Bodnár Emőke, Kőrösi Emese Edit

Ároktő, 2018. február 16.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amely a település arculatát, karakterét pozitív irányban módosíthatja.

A kézikönyvben kerülendő példaként csatolt fényképek nem a településen szereplő részleteket mutatnak!